

1-ТОМ, 10-СОН

ЛАВР ЕТИШТИРИШДА ЎҒИТЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ

Термиз агротехнологиялар ва инноватсион ривожланиш институти 2
босқич магистратура талабаси

Ашурова Зебо Равшан қизи

Аннотатсия: ўсимликни екиш агротехникаси уни териб олиш ва сақлаш усуллари қайси вақтда ўсимликни екиш ҳақида малумотлар бурилган

Калит сўзлар: лавр, илдиз пўстлоғи, калийли ўғитлар, фосфорли ўғитлар.

Лавр катта аҳамиятга эга усимлик. Анорнинг энг яхши навлари Сурхондарё вилоятида ўстирилади. У энг яхши декоратив ўсимликлардан ҳисобланади. Лавр мевасининг ичганда тетик қиладиган ғоят маззалик суви (шарбати) таъми ва хушбўйлиги жиҳатидан энг яхши апелсин навларининг сувидан қолишмайди, ранги жиҳатидан улардан устун туради.

Лавр сувида, навига, пишган ва ҳомлигига қараб 5-20% қанд ва 0,5 – 10% органик кислоталар, дубил ва пектин моддалари бор.

Кўп мамлакатларда лавр қайтадан ишланиб, ундан шарбат ва алкоғолсиз ичимлик, ҳамда қиём тайёрланади.

Лекин лавр табиий ҳолида истеъмол қилиш кўпроқ фойдалидир. Илдиз пўстлоғида ҳам, мевасининг пўстида ҳам кўп миқдор дубил моддалари бўлиб, медицинада ични қайтарувчи ва гижжаларни ҳайдовчи дори сифатида ишлатилади. Сиқилиб шарбати олингандан кейин қолган турли уруғидан ҳар хил нарсаларни бўяш учун фойдаланилади. Ундан сирка кислотаси олинади. Лавр 100 йил ва ундан ортиқ яшайди. Илдиз бачкилари, қаламчаларини пархиш қилиш йўллари билан осон кўпаяди.

Лавр кўчати ерга экилгандан сўнг 2-3 йилда ҳосилга қира бошлайди. Тўлик ҳосилга кириш 7-8 йилдан бошланиб, 50-60 йил давом этади. Лавр турли-туман тупроқ шароитида, қумлоқ, тошлоқдан тортиб оғир тупроққача, лойсимон, ишқорий ва кислотали муҳит тупроқларида ўсаверади. Айниқса сернам, унумдор ерларда яхши ўсади. Совуққа чидамсизлиги учун совуқ текисликларда, шўр ва балчиксимон тупроқларда ўсмайди. Лавр кўчатлари асосан кўчат етиштиришга мосланган ер участкаларида етиштирилади.

Ҳосилга қирган лаврзорларни суғоришни доимо назорат қилиб туриш лозим, акс ҳолда кам суғориш ёки керагидан ортиқча суғориш мевани ёрилишига олиб келади. Кўчатларнинг икки томонидан 35-40 см. узоқликда суғориш ариқлари олинади.

1-TOM, 10-SON

Ўсимликларнинг ўғитлардан олинадиган озик моддалар миқдори тупроқларнинг типлари, ўғитларнинг шакли ва дозаларига, навлар ва бошқа шарт-шароитларга боғлиқ бўлади.

Узоқ муддатли тажрибалардан аён бўлганидек, юксак дарахтаги агротехника ҳамда ўғитларни ишлатишнинг тўғри системаси турли хил тупроқларнинг потенциал унумдорлигини белгилаш ва солинадиган ўғитларнинг самарадорлигини аниқлаш имконини беради.

Калийли ўғитлар. Калийли ўғитлардан оқилона фойдаланиш учун дехқонлар тупроқнинг хоссаларини ва ўғитларнинг ассортиментини ҳисобга олиши лозим.

Амалда ўғит солиб кетилганда бир қатор хўжаликларда асосий агротехника талабларига риоя қилинмайди. Бу ҳол аввало, ўғитларни кўмиши чуқурлигига ва уларни ўсимликлар қаторидан қочиришга тааллуқлидир.

Таркибида фосфор (44%) ва азот (11%) бўлган, юқори даражада концентратияли мураккаб ўғит – аммофос бошқа оддий супурфосфат ва аммиакли селитралардан агротехникавий ва иқтисодий жиҳатдан устун туради.

Калийли ўғитлар солинганда ҳосилдорликни ошиши билан бир қаторда, унинг сифати, пўстининг пишиқлиги, совуққа чидамлиги анча яхшиланади. Бунинг асосий моҳияти шундаки, калий ўсимлик тўқималарининг таркибига кирмайди, лекин моддалар алмашувида муҳим роль ўйнайди.

Калийнинг асосий функцияси хужайра коллоидларининг кўп қиррали биокимёвий жараёнлар нормал кечиши учун зарур бўладиган даражада серсув бўлиб туришини таъминлашдан иборатдир. У ўсимликларда углеводлар ҳосил бўлишга ва жойдан-жойга силжишига қулай таъсир кўрсатади. Тупроқда алмашинувчи калий етарли миқдорда бўлмаса, унинг мевалари паст сифатли, мевалари чала етилиши кузатилади.

Демак, калийли ўғитлар кўп жиҳатдан тупроқ таркибидаги алмашинувчи калийнинг миқдорига ва ишлатиладиган азот-фосфорли ўғитларнинг нисбатига боғлиқдир. Калийли ўғитларни 1 гектарига 10 кг (1м^2 – 1 грамм) атрофида ишлатиш мумкин. Калийли ўғитларни шоҳланиш даврида сотиш катта аҳамият касб этади.

Азотли ўғитлар. Ўзбекистоннинг ерлари органик моддалар жиҳатидан камқувват бўлган суғориладиган худудларида анорнинг ҳосилдорлигини оширишнинг энг таъсирчан омили азотли ўғитларни қўллашдир.

1-TOM, 10-SON

Тупроқда азот етишмаса барча экинлар сингари лавр ўсимлиги ҳам суст ривожланади. Азот билан озикланиш шароитининг ноқулай бўлиши оқибатида ўсимликнинг шона ва ҳосил тугунчалари қисман тўкилади бу эса ҳосилнинг кескин камайишига ва меванинг сифатидан пасайишига олиб келади.

Лаврнинг дастлабки ривожланиш даврида азотли ўғитлар катта рол ўйнайди, яъни дастлабки барглар пайдо бўлаётган пайтда ҳамда гуллаш фазасигача. Шунинг учун ҳам айнан шу даврларида азотли ўғитларни солиш яхши самара беради. Азотли ўғитларни турига қараб экиндош қанча узоқ ва чуқурликда солиш мумкин ҳисобланади.

Азотли ўғитларни гектарига соф ҳолида 35-40 кг. атрофида солиш яхши натижа беради.

Фосфорли ўғитлар. Азотли ўғитларнинг самарадорлиги тупроқда фосфорнинг ўсимлик фойдалана оладиган хиллари мавжудлигига боғлиқ эканлигини айтиш жоиз. Тупроқ таркибида фосфор етарли миқдорда бўлса, ҳосилдорлик ошади, мева сифати яхшиланади ва кам бўлса аксинча бўлади.

Фосфор ўсимликнинг барча ўсиш хужайралари таркибига киради. Ўсимликларда кечадиган моддалар алмашинувидаги оралик бирикмаларнинг ҳосил бўлишида ва калий билан озикланишида ҳам фосфор катта рол ўйнайди.

Таркибида ҳаракатчан фосфор кам бўлган ерлардаги ўсимликнинг ўсиши ва ривожланиши жуда сусаяди, бу эса пировардида ҳосилнинг анча камайишига ва меванинг сифат технологик кўрсаткичлари ёмонлашишига олиб келади.

Фосфорли ўғитларни гектарига 50-60 кг. (1 м² 50-60 грамм) атрофида солиш тавсия этилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Гар К.А. Испытание эффективности инсектицидов в природных и полевых условиях. - М., 1967. - 147с.
2. Златанова А.А., Златанов Б.В., Кислицыша Т.Н. Чешуекрнльш и их паразитъ: в яблоневох насаждениях //Защита плодовох и овоцных культур. Алма-Ата, 1982.-С. 16-25.

